

SENTIMENTAL QAHRAMON OBRAZI: GYOTE VA UNING ZAMONDOSHLARI IJODIDA

Niyazova Munira Jumanazarovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM v.b.dotsenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada XVIII asr Yevropa adabiyotida muhim o‘rin tutgan sentimentalizm oqimi doirasida sentimental qahramon obrazining shakllanishi va badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Asosan Gyote ijodi va uning zamondoshlari asarlari misolida sentimental qahramonning ichki kechinmalari, ruhiy iztiroblari hamda jamiyat bilan ziddiyatli munosabatlari yoritiladi. Tadqiqot jarayonida tarixiy-adabiy va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilib, sentimental qahramon obrazining falsafiy va estetik asoslari ochib beriladi. Maqolada sentimental qahramon obrazining keyingi romantizm adabiyotiga ko‘rsatgan ta’siri ham ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: sentimentalizm, sentimental qahramon, Gyote, “Yosh Verterning iztiroblari”, nemis adabiyoti, romantizm.

Аннотация. В статье анализируется образ sentimentalного героя в контексте сентиментализма XVIII века на материале творчества Иоганна Вольфганга Гёте и его современников. Особое внимание уделяется внутреннему миру героя, его эмоциональным переживаниям, духовным конфликтам и противоречиям с обществом. На основе историко-литературного и сравнительного анализа раскрываются философские и эстетические основы sentimentalного героя. Также рассматривается влияние данного образа на формирование романтизма в европейской литературе.

Ключевые слова: сентиментализм, sentimentalный герой, Гёте, «Страдания юного Вертера», немецкая литература, романтизм.

Annotation. *This article analyzes the image of the sentimental hero within the framework of eighteenth-century sentimentalism, focusing on the works of Johann Wolfgang von Goethe and his contemporaries. Particular attention is paid to the hero's inner world, emotional experiences, spiritual conflicts, and opposition to social norms. Using historical-literary and comparative methods, the philosophical and aesthetic foundations of the sentimental hero are examined. The study also highlights the role of the sentimental hero in the development of Romanticism in European literature.*

Keywords: *sentimentalism, sentimental hero, Goethe, The Sorrows of Young Werther, German literature, Romanticism.*

Kirish.

XVIII asr Yevropa adabiyoti taraqqiyotida sentimentalizm oqimi inson shaxsiyati, uning ichki kechinmalari, ruhiy iztiroblari va hissiy dunyosiga chuqur e'tibor qaratgani bilan ajralib turadi. Bu adabiy yo'nalish klassitsizmning qat'iy me'yorlari va ratsional aqlparastligiga qarshi o'ziga xos estetik norozilik sifatida maydonga chiqdi[1]. Ayniqsa, nemis adabiyotida sentimental qahramon obrazi alohida ahamiyat kasb etib, inson qalbining murakkab va nozik jihatlarini ifodalashda yangi badiiy imkoniyatlar yaratdi. Gyote va uning zamondoshlari ijodida yaratilgan sentimental qahramonlar adabiyotda shaxs erkinligi, ichki kechinmalar va hissiy haqiqatni ifodalashning yorqin namunasiga aylandi.

Metodlar.

Tadqiqot jarayonida tarixiy-adabiy tahlil, qiyosiy yondashuv va badiiy matnlarni talqin qilish usullaridan foydalanildi. Asosiy e'tibor Gyotening "Yosh Verterning iztiroblari" asariga qaratildi, shuningdek, Fridrix Shiller, Lessing va boshqa nemis adiblari ijodidagi qahramonlar bilan qiyosiy tahlil olib borildi. Tadqiqotda sentimentalizmning ijtimoiy, falsafiy va estetik asoslari inobatga olinib, qahramon obrazining shakllanishiga ta'sir etgan omillar aniqlandi. Tadqiqot metodologiyasi insonparvarlik g'oyalari, ma'rifatchilik va sentimentalizm estetik tamoyillariga tayangan holda olib borildi[2].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, sentimental qahramon obrazi, avvalo, insonning ichki dunyosiga yo'naltirilganligi bilan ajralib turadi. Bunday qahramonlar tashqi voqealardan ko'ra ko'proq o'z hissiyotlari, iztiroblari va ruhiy holatlari bilan yashaydi. Gyotening Verter obrazi sentimental qahramonning eng mukammal namunalaridan biri hisoblanadi[4]. Verter jamiyatning qat'iy qoidalari, ijtimoiy cheklovlar va an'anaviy me'yorlar bilan murosa qila olmaydigan, o'z his-tuyg'ulariga sodiq shaxs sifatida tasvirlanadi. Uning muhabbati, iztiroblari va ichki ziddiyatlari asar markazida turib, o'quvchini qahramonning ruhiy dunyosiga yaqinlashtiradi. Verter obrazida samimiyluk, ochiqlik va hissiy teranlik sentimentalizm estetikasi bilan uyg'unlashgan[5].

Gyotening zamondoshlari ijodida ham sentimental qahramon obrazining o'xshash jihatlarini kuzatish mumkin. Masalan, Shillerning ayrim asarlarida qahramonlar yuksak axloqiy ideallar va real hayot o'rtasidagi ziddiyatni boshdan kechiradi. Ularning ichki kurashi, ruhiy izlanishlari va idealga intilishi sentimental qahramonlarga xos xususiyatlarni namoyon etadi. Biroq Gyote qahramonlari hissiy jihatdan yanada chuqur va individual tarzda tasvirlanishi bilan ajralib turadi. Bu holat Gyotening inson ruhiyatiga bo'lgan nozik munosabati va badiiy mahorati bilan izohlanadi[3].

Sentimental qahramon obrazining yana bir muhim jihati uning tabiat bilan uyg'un holda tasvirlanishidir. Gyote va uning zamondoshlari asarlarida tabiat qahramonning ichki holatini aks ettiruvchi estetik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Verterning tabiat manzaralariga bo'lgan munosabati, ularni his-tuyg'ulari bilan uyg'un holda idrok etishi uning ruhiy holatini yanada chuqurroq ochib beradi. Bu jihat sentimental qahramonning ichki kechinmalari bilan tashqi olam o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi va o'quvchiga kuchli hissiy ta'sir ko'rsatadi[6].

Natijalar.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sentimental qahramon obrazi adabiyotda inson shaxsining yangi talqinini yaratdi. Bunday qahramonlar orqali adabiyot insonning ichki haqiqatini, uning his-tuyg'ulari va ruhiy iztiroblarini ochib

berishga intildi. Gyote va uning zamondoshlari ijodida sentimental qahramon jamiyat bilan ziddiyatda bo'lgan, biroq o'z qalbiga sodiq qolgan shaxs sifatida talqin qilinadi. Bu esa o'sha davr o'quvchisida kuchli hamdardlik va hissiy yaqinlik uyg'otgan[8].

Shuningdek, sentimental qahramon obrazining shakllanishi XVIII asr ijtimoiy va falsafiy qarashlari bilan chambarchas bog'liq ekanligi aniqlandi. Ma'rifatchilik davrida aql va mantiq ustuvor bo'lgan bo'lsa, sentimentalizm inson qalbini, uning tabiiy his-tuyg'ularini adabiyot markaziga olib chiqdi[7]. Russo g'oyalari, "tabiiy inson" konsepsiyasi Gyote va uning zamondoshlari ijodida o'z aksini topdi. Sentimental qahramon ana shu falsafiy qarashlarning badiiy ifodasi sifatida maydonga chiqdi.

Muhokama.

Tadqiqot muhokamasi shuni ko'rsatadiki, sentimental qahramon obrazi nafaqat sentimentalizm oqimi doirasida, balki keyingi romantizm adabiyotining shakllanishida ham muhim rol o'ynagan. Gyotening Verteri romantik qahramonning dastlabki prototipi sifatida baholanadi. Uning ichki isyoni, jamiyat bilan kelisholmasligi va shaxsiy erkinlikka intilishi keyingi adabiy oqimlarda keng rivoj topdi. Shu ma'noda sentimental qahramon obrazi adabiyot tarixida o'tish bosqichi vazifasini bajardi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, Gyote va uning zamondoshlari ijodida sentimental qahramon obrazi inson qalbining murakkab va nozik jihatlarini ochib berishda muhim estetik hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Bu obrazlar orqali adabiyot shaxsning ichki dunyosiga chuqur kirib borib, uning hissiy haqiqatini ifodalashga muvaffaq bo'ldi. Sentimental qahramon obrazining yaratilishi adabiyotda insonparvarlik g'oyalarining mustahkamlanishiga, shaxs erkinligi va ichki kechinmalarining qadrlanishiga xizmat qildi. Gyote va uning zamondoshlari yaratgan sentimental qahramonlar bugungi kunda ham adabiyotshunoslik uchun

muhim tadqiqot obyekti bo'lib qolmoqda va inson ruhiyati tasvirining yuksak namunasi sifatida baholanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Safarov O. Jahon adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
2. Karimov N. Nemis adabiyoti tarixi. – Toshkent: Universitet, 2012.
3. Gyote I.V. Yosh Verterning iztiroblari. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1980.
4. Goethe J.W. The Sorrows of Young Werther. – Oxford: Oxford University Press, 2009.
5. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025, May). JON STEYNBEKKNING REALIZM USULI:" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI MISOLIDA. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 120-127).
6. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025, May). JON STEYNBEKKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI: ORZULAR VA HAQIQAT. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 113-119).
7. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025, May). JON STEYNBEKKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANINING POETIK XUSUSIYATLARI. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 105-112).
8. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025, May). JON STEYNBEKKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI: IJTIMOIIY VA IQTISODIY TENGSIZLIK. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 98-104).
9. Normurodovna, A. M. (2023). ESSENTIALS FOR SUCCESSFUL ENGLISH LANGUAGE TEACHING. International Journal of Pedagogics, 3(06), 42-47.
10. Normurodovna, A. M. (2022). Emphasize The Social Nature of Learning. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 5, 270-274.